

E-doręczenia w sprawach transgranicznych w rozporządzeniu 1393/2007 oraz rozporządzeniu 2020/1784

adw. Joanna Lubecka¹

Celem opracowania jest omówienie ewolucji rozwiązań dotyczących e-doręczeń w sprawach transgranicznych na gruncie rozporządzenia Nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.11.2007 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych (doręczanie dokumentów) oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) Nr 1348/2000² i rozporządzenie Nr 2020/1784 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z 25.11.2020 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych („doręczanie dokumentów”)³. Przyczynkiem do jego przygotowania było przyjęcie 25.11.2020 r. rozporządzenia 2020/1784 i wprowadzenie bezpośredniej regulacji kwestii e-doręczeń w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi UE. Niniejsza publikacja stawia tezę, zgodnie z którą dotychczasowe doświadczenia państw członkowskich mogą spowodować, że nowe rozwiązania dotyczące e-doręczeń nie będą powszechnie stosowane w praktyce lub ich stosowanie będzie znacznie ograniczone.

Pierwsza część opracowania porusza kwestię wagi e-doręczeń w ujęciu gospodarczym, społecznym i środowiskowym. W części drugiej zaprezentowano ewolucję e-doręczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym, zestawiając rozwiązania przyjęte na gruncie dotychczasowego rozporządzenia 1393/2007 oraz nowego rozporządzenia 2020/1784. W części tej przeprowadzono też krytyczną ocenę rozwiązań przewidzianych nowym rozporządzeniem, a także sformułowano postulaty *de lege lata*.

Uwagi wstępne

Każdego roku około 3,4 miliona postępowań sądowych w sprawach cywilnych i handlowych posiada skutki transgraniczne⁴. Sprawny system doręczeń dokumentów w UE jest niezbędny do funkcjonowania unijnej przestrzeni wymiaru sprawiedliwości. Doręczenia nie mogą przy tym zostać sprowadzone jedynie do kwestii technicznej, niejako pobocznej w stosunku do najistotniejszego aspektu sprawowania wymiaru sprawiedliwości, jakim jest wydanie rozstrzygnięcia merytorycznego w sprawie. Prawidłowe doręczenie dokumentu warunkuje bowiem możliwość przyjęcia, że późniejsze rozstrzygnięcie nie jest wadliwe i nadaje się do wykonania⁵, stanowiąc także o realizacji konstytucyjnej zasady jawności postępowania oraz zagwarantowaniu stronom procesu możliwości obrony⁶. Sposób realizacji procesu doręczeń w wymiarze transgranicznym ma kluczowy wpływ na tempo prowadzonych postępowań sądowych, których przewlekłość jest jednym z głównych problemów aktualnych w większości państw członkowskich UE. Wniosek, że doręczenia są jednym z fundamentalnych aspektów funkcjonowania unijnego wymiaru sprawiedliwości, nie jest zatem przesadzony⁷.

Zmiany wprowadzane w prawodawstwie unijnym ukierunkowane są niezmiennie na przyspieszenie i uproszczenie procedur związanych z doręczeniami transgranicznymi. Obserwacja procesu ewolucji systemu doręczeń dokumentów sądowych i pozasądowych w UE, poczynając od systemu

konwencji haskich⁸, poprzez rozporządzenie Nr 1348/2000 Rady (WE) Nr 1348/2000 z 29.5.2000 r. w sprawie doręczania w państwach członkowskich sądowych i pozasądowych dokumentów w sprawach cywilnych i handlowych⁹, rozporządzenie 1393/2007, skończywszy na nowym rozporządzeniu 2020/1784, prowadzi do wniosku, iż tradycyjne metody doręczeń są i będą w dalszym ciągu wypierane przez nowoczesne metody oparte na elektronizacji. Słusznie wskazuje się, że zastosowanie technologii informatycznych może uspraw-

¹ Autorka jest adwokatem przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Poznaniu, kancelaria Lubecka.law.

² Dz.Urz. UE L Nr 324, s. 79; dalej jako: rozporządzenie 1393/2007.

³ Dz.Urz. UE L 405, s. 40; dalej jako: rozporządzenie Nr 2020/1784.

⁴ Dokument roboczy służb Komisji [COM (2018) 379 final] – [SEC(2018) 272 final] – [SWD(2018)287 final], s. 2, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018SC0286&from=PL> (dostęp z 28.6.2021 r.).

⁵ Zob. wyrok TS z 16.2.2006 r. w sprawie C-3/05 *Gaetano Verdoliva przeciwko J.M. Van der Hoeven BV i in.*

⁶ J. Zatorska, Komentarz do art. 1 rozporządzenia 1393/2007 dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych, Lex/el. 2012.

⁷ Na istotne znaczenie praktyczne prawnej regulacji doręczeń dokumentów za granicę zwraca uwagę J. Ciszewski – zob. *tenże*, Doręczanie dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach UE, Komentarz, Warszawa, 2005, s. 21, przytaczając w tym zakresie dane liczbowe.

⁸ Ewolucję kolejnych aktów prawnych przyjmowanych w tym zakresie przedstawia: K. Piasecki, Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, [w:] K. Piasecki (red.), T. IV. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Sąd polubowny (arbitrażowy). Regulacje prawne Unii Europejskiej w sprawach transgranicznych. Komentarz, wyd. 5, Legalis/el. 2013.

⁹ Dz.Urz. UE L 160, s. 37; dalej jako: rozporządzenie 1348/2000.

nić funkcjonowanie sądów w skali dotąd niewyobrażalnej, zarówno na płaszczyźnie szybkości postępowania, jak i jego jakości¹⁰.

Potrzeba e-doręczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym

1. Aspekt gospodarczy

Prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze transgranicznym wiąże się z wieloma trudnościami dla uczestników obrotu. Systemy prawne poszczególnych państw członkowskich różnią się, a doręczenie międzynarodowe wymaga ponadto stosowania obowiązującego w tym zakresie rozporządzenia unijnego, względnie umowy międzynarodowej bądź krajowych przepisów o doręczeniach za granicą¹¹. Opóźnienia związane z doręczeniami dokumentów mają wpływ na długotrwałość sporów sądowych w sprawach transgranicznych. Niewątpliwie podstawową zaletą elektronicznego obrotu prawnego jest szybsza komunikacja na linii sąd – uczestnicy postępowania¹². Elektroniczacja procesu doręczeń w sprawach transgranicznych wpisuje się w ogólny trend upowszechnienia technologii informacyjno-komunikacyjnych jako głównej siły napędowej wzrostu gospodarczego¹³.

2. Aspekt społeczny

Powszechne dążenie do elektroniczacji w niemal każdej dziedzinie ludzkiej aktywności wymaga refleksji nad zjawiskami społecznymi, które mogą towarzyszyć temu procesowi. W kontekście sporów z udziałem konsumentów zwraca na nie uwagę K. Flaga-Gieruszyńska¹⁴, podkreślając konieczność uwzględnienia różnego stopnia kompetencji cyfrowych społeczeństwa i ryzyko wykluczenia cyfrowego związanego ze zróżnicowanym dostępem konsumentów do Internetu. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu stanowił jeden z trzech, ogólnych priorytetów strategii Europa 2020 określonej przez Komisję Europejską¹⁵. Postępująca cyfryzacja społeczeństwa i rozwój technologiczny wywierają pozytywny wpływ na informatyzowanie sądownictwa, stanowiąc siłę napędową pożądaných zmian w tym obszarze¹⁶.

3. Aspekt środowiskowy

W kontekście elektroniczacji doręczeń dokumentów służyć może zwróceniu uwagi na aspekt środowiskowy tego procesu¹⁷. Co najmniej część procesów związanych z doręczaniem dokumentów drogą pocztową oparta jest na wykorzystaniu nieodnawialnych źródeł energii i jako taka posiada zły wpływ na środowisko naturalne¹⁸. Elektroniczacja w komunikacji transgranicznej i uniknięcie konieczności wydruku dokumentu oraz czynności związanych z jego fizycznym transportem powinny zatem wywrzeć pozytywny wpływ w tym obszarze.

Ewolucja e-doręczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym

1. Rozporządzenie 1393/2007

1.1. Aspekt celowościowy wprowadzonych rozwiązań

Przyjęciu rozporządzenia 1393/2007 towarzyszyła refleksja nad koniecznością poprawy procedury doręczania dokumentów¹⁹ między państwami członkowskimi UE. Pod rządami poprzednio obowiązującego rozporządzenia 1348/2000, ilość czasu niezbędnego na doręczenie dokumentu wynosiła średnio od jednego do trzech miesięcy, a w niektórych przypadkach nawet sześć miesięcy²⁰.

1.2. Przyjęte rozwiązania dotyczące doręczeń

Rozporządzenie wyróżnia²¹ dwie sekcje dotyczące metod doręczeń dokumentów. Pierwsza z nich obejmuje doręczenie pomiędzy jednostkami przekazującymi i przyjmującymi wyznaczonymi przez państwa członkowskie za pomocą wszelkich, właściwych środków (art. 4), a druga inne sposoby przekazywania i doręczania dokumentów sądowych

¹⁰ J. Gołaczyński, e-Sąd przyszłości, MoP 2019, Nr 2, s. 97.

¹¹ K. Weitz, Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych, wyd. 1, Warszawa 2009, s. 164.

¹² A. Harast, Elektroniczne postępowanie upominawcze (sądowe) w wybranych państwach Unii Europejskiej, MoP 2009, Nr 20, s. 1087, cyt. za: B. Sujewski, Das elektronische Mahnverfahren, 2008, s. 188.

¹³ Komunikat Komisji, Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, s. 23.

¹⁴ K. Flaga-Gieruszyńska, Przyszłość transgranicznych sporów konsumenckich – wybrane zagadnienia, [w:] M. Kraska i S. Mamrot (red.), Cyfrowe Usługi Publiczne w Europie, Poznań 2017, s. 8–9.

¹⁵ Komunikat Komisji, Europa 2020..., s. 5.

¹⁶ K. Klimas, Elektroniczna komunikacja pomiędzy stronami a sądem w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń – zagadnienia prawne i uwagi praktyczne, PME 2018, Nr 1, s. 6.

¹⁷ Aspekt środowiskowy i wyzwania związane ze zmianami klimatu zostały opisane w Komunikacie Komisji, Europa 2020..., s. 5.

¹⁸ Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents) [COM(2018) 379 final] – [SEC(2018) 272 final] – [SWD(2018) 286 final], Brussels, 31.5.2018 SWD(2018) 287 final, s. 73.

¹⁹ Na autonomiczny charakter pojęcia „dokumentu” zwrócił uwagę TS w wyroku wydanym w sprawie C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR przeciwko Industrie- und Handelskammer Berlin*.

²⁰ Wniosek dotyczący rozporządzenia Nr 1348/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie Rady (WE) z 29.5.2000 r. w sprawie doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych w Państwach Członkowskich, Bruksela, 7.7.2005 r. COM(2005) 305 końcowy 2005/0126 (COD), s. 3.

²¹ W publikacji zastosowano formę czasu teraźniejszego z uwagi na dyspozycję art. 36 i 37 rozporządzenia 2020/1784, odsuwających w czasie wejście w życie i rozpoczęcie stosowania tego nowego aktu prawnego.

(art. 12–15). Rozporządzenie nie wprowadza hierarchii pomiędzy wskazanymi metodami doręczeń, na co zwrócił uwagę TS w wyroku z 9.2.2006 r. w sprawie *Plumex przeciwko Young Sports NV*²². Doręczanie za pośrednictwem jednostek przekazujących i przyjmujących nie ma pierwszeństwa przed innymi sposobami doręczania dokumentów wskazanych w rozporządzeniu i w praktyce ten sposób doręczenia nie jest wcale najbardziej powszechny²³.

1.3. Doręczenie za pomocą wszelkich, właściwych środków

Podstawową metodą doręczeń uregulowaną w art. 4 rozporządzenia 1393/2007 jest przekazywanie dokumentów pomiędzy jednostkami przekazującymi i przyjmującymi za pomocą wszelkich właściwych środków, pod warunkiem że treść przyjmowanego dokumentu jest wierna i zgodna z treścią dokumentu, który został wysłany, a wszystkie widniejące na nim wpisy są łatwe do odczytania. Katalog metod prowadzących do faktycznego przekazania dokumentu ma charakter otwarty. Państwa członkowskie zostały zobowiązane do notyfikacji Komisji dostępnych na ich obszarze sposobów odbioru dokumentów²⁴. Wszystkie państwa członkowskie zadeklarowały przyjmowanie dokumentów drogą pocztową. Polska wskazała pocztę jako jedyną metodę przyjmowania dokumentów. Podobnie postąpiło 9 innych państw członkowskich. Jedno państwo członkowskie (Belgia) dopuściło telefon²⁵. Możliwość komunikacji drogą elektroniczną dopuściło 11 państw²⁶.

1.4. Inne sposoby doręczeń

Do innych sposobów przekazywania dokumentów są: dowych i pozasądowych na gruncie rozporządzenia należą: przekazywanie dokumentów drogą konsularną lub dyplomatyczną (art. 12), doręczanie dokumentów przez przedstawicieli dyplomatycznych lub konsularnych (art. 13), doręczenie drogą pocztową (art. 14) oraz doręczenie bezpośrednie (art. 15).

1.5. Ocena funkcjonowania rozporządzenia i problemy praktyczne dla obrotu

Wyniki retrospektywnej oceny rozporządzenia 1393/2007 wskazują, że co do zasady spełniło ono swoją rolę²⁷. Zidentyfikowano jednak wiele problemów związanych z jego praktycznym funkcjonowaniem²⁸.

1.6. Brak bezpośredniego wskazania na możliwość doręczenia elektronicznego

Określając sposoby doręczeń dokumentów pomiędzy państwami członkowskimi UE, rozporządzenie odwołuje się do wszelkich możliwych środków, pod warunkiem że treść przyjmowanego dokumentu jest wierna i zgodna z treścią

dokumentu, który został wysłany, a wszystkie widniejące na nim wpisy są łatwe do odczytania (art. 4 ust. 2). W doktrynie wskazuje się, że rozporządzenie dopuszcza tym samym możliwość stosowania doręczeń elektronicznych²⁹. Mimo że zastosowana metoda legislacyjna rozporządzenia nie wyklucza doręczenia elektronicznego, nie wskazuje jednak w sposób bezpośredni na możliwość zastosowania tej metody, a tym samym nie zachęca do stosowania jej w praktyce. Ponadto słusznie wskazuje się, że powołany przepis dotyczy wyłącznie doręczeń pomiędzy agencjami, a nie pomiędzy sądem a stroną postępowania³⁰.

1.7. Poleganie na papierowych metodach komunikacji

Komunikacja pomiędzy jednostkami przekazującymi i przyjmującymi państw członkowskich odbywa się głównie w formie papierowej. Wskazuje się, że nawet w przypadkach, gdy komunikacja elektroniczna była możliwa, nie była ona preferowana w praktyce³¹. Niski stopień zainteresowania doręczeniem elektronicznym wynika z jednej strony z przyzwyczajenia do papierowych sposobów komunikacji – pomimo zastrzeżeń co do efektywności tej metody, a z drugiej – z obaw o bezpieczeństwo przekazywanych dokumentów³².

1.8. Długość trwania doręczenia

Brak respektowania terminów przewidzianych rozporządzeniem na dokonanie określonych nim czynności w procedurze doręczania dokumentów jest zjawiskiem dostrzeganym powszechnie. Jest ono powiązane z brakiem stosowania w praktyce nowoczesnych metod porozumiewania się³³. W tym kontekście można zastanowić się nad

²² C-473/04, Legalis. W rozstrzygnięciu tym TS wskazała, że rozporządzenie nie ustanawia żadnej hierarchii pomiędzy doręczaniem za pośrednictwem agencji a doręczeniem pocztą i że w rezultacie możliwe jest doręczenie dokumentu sądowego za pomocą jednego z tych sposobów lub łącznie za pomocą obu.

²³ J. Maliszewska-Nienartowicz, [w:] A. Wróbel (red.), *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, T. 1, wyd. 2, Warszawa 2010, s. 516.

²⁴ Art. 2 ust. 4 lit. c) rozporządzenia 1393/2007.

²⁵ Szwecja dopuściła możliwość kontaktu telefonicznego.

²⁶ Informacje udostępnione na stronie https://e-justice.europa.eu/content_serving_documents-373-pl-pl.do?member=1#a_70 (dostęp z 30.3.2021 r.).

²⁷ Commission Staff Working Document Impact Assessment..., s. 9.

²⁸ Za problemy uznano: 1) Opóźnienia, niepotrzebne koszty i dezorientację dla obywateli i uczestników obrotu gospodarczego; 2) Niepotrzebne koszty dla administracji publicznej i systemu sądowniczego; 3) Wady dotyczące ochrony praw proceduralnych i 4) Niepewność prawną – zob. *ibidem*, s. 10–11.

²⁹ J. Gołaczyński, Ł. Goździaszek, [w:] J. Gołaczyński (red.), *Informatyzacja postępowania sądowego w prawie polskim i wybranych państw*, Warszawa 2009, s. 17. Autorzy zwracają uwagę na uzasadnione wątpliwości dotyczące doręczania dokumentów elektronicznych.

³⁰ *Ibidem*, s. 17.

³¹ *Ibidem*, s. 14.

³² *Ibidem*, s. 202.

³³ *Ibidem*, s. 19 i 20.

ewentualną sankcją związaną z przekroczeniem obowiązujących terminów, które to wyzwanie podejmuje J. Zatorska³⁴. Słuszne refleksje autorki można jedynie uzupełnić spostrzeżeniem o prawdopodobnie niskim stopniu zainteresowania uczestników postępowania sądowego w zakresie wszczynania postępowań zmierzających do wyciągnięcia konsekwencji prawnych związanych z przedłużającym się procesem doręczenia dokumentów i jego skutków.

1.9. Potrzeba zmiany rozporządzenia

Szacuje się, że do 2030 r. liczba postępowań sądowych, w przypadku których dojdzie do zastosowania rozporządzenia dotyczącego doręczeń dokumentów pomiędzy państwami członkowskimi, ma wynosić 4 164 734 rocznie³⁵. Tendencja ta będzie potęgowała istniejące problemy, stąd konieczność interwencji UE w tym obszarze nie budziła wątpliwości.

2. Rozporządzenie 2020/1784

W odpowiedzi na ww. potrzebę 25.11.2020 r. przyjęto rozporządzenie 2020/1784.

2.1. Aspekt celowościowy wprowadzonych rozwiązań

Przyjęciu nowego rozporządzenia towarzyszył cel dalszej poprawy skuteczności i przyspieszenia procedury doręczenia dokumentów pomiędzy państwami członkowskimi. Usprawnienie i cyfryzacja doręczeń ma zachęcać do dokonywania transakcji transgranicznych, co w konsekwencji ma wpłynąć na pobudzenie wymiany handlowej w UE i poprawić funkcjonowanie rynku wewnętrznego³⁶.

2.2. Przyjęte rozwiązania dotyczące doręczeń dokumentów sądowych i pozasądowych

Nowe rozporządzenie wprowadza sześć metod doręczeń dokumentów pomiędzy państwami członkowskimi UE, a mianowicie: doręczenie elektroniczne pomiędzy jednostkami przekazującymi i przyjmującymi (art. 5), doręczenie drogą dyplomatyczną lub konsularną (art. 16), doręczenie przez przedstawicieli dyplomatycznych lub urzędników konsularnych (art. 17), doręczenie drogą pocztową oraz (art. 18) doręczenie drogą elektroniczną (art. 19), doręczenie bezpośrednio (art. 20).

2.3. Doręczenie elektroniczne pomiędzy jednostkami przekazującymi a przyjmującymi

Najistotniejsza zmiana wprowadzona rozporządzeniem dotyczy regulacji podstawowej metody doręczeń pomiędzy jednostkami przekazującymi a przyjmującymi. Zmiana w tym zakresie sprowadza się do odejścia od ogólnej regulacji określającej możliwość przekazywania dokumentów za pomocą wszelkich, właściwych środków na rzecz wskazania, że

przekazywanie dokumentów odbywa się za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego zdecentralizowanego systemu informatycznego, opartego na rozwiązaniu interoperacyjnym, takim jak e-CODEX (art. 5 ust. 1)³⁷. We wskazanym zakresie zastosowanie mają znaleźć ogólne ramy prawne wynikające z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 910/2014 z 23.7.2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (eIDAS)³⁸.

2.4. Bezpośrednie doręczenie elektroniczne

Istotne *novum* w stosunku do stanu obowiązującego do tychczas na gruncie rozporządzenia 1393/2007 to wprowadzenie możliwości doręczenia elektronicznego bezpośrednio osobie, która ma znany adres do doręczeń w innym państwie członkowskim przy użyciu jakichkolwiek elektronicznych środków doręczenia dostępnych zgodnie z prawem państwa członkowskiego forum w odniesieniu do krajowego doręczenia dokumentów. Komunikacja elektroniczna możliwa jest tym samym nie tylko pomiędzy agencjami, ale także pomiędzy sądem, a uczestnikiem postępowania. Rozporządzenie przewiduje dwa rodzaje przypadków, w których możliwe jest skorzystanie z tej metody doręczenia, w zależności od tego, czy dochodzi do wykorzystania kwalifikowanych usług doręczenia rejestrowanego w rozumieniu eIDAS (art. 19). W obydwu z nich konieczne jest jednak uzyskanie uprzedniej, wyraźnej zgody adresata na zastosowanie wskazanej metody doręczeń.

2.5. Ocena prawna przyjętych rozwiązań dotyczących doręczeń

Rozwiązania zawarte w rozporządzeniu 2020/1784 stanowią istotny krok na przód w procesie elektronizacji doręczeń w sprawach transgranicznych. Przyjęty sposób regulacji w zestawieniu z dotychczasowymi doświadczeniami państw członkowskich mogą jednak spowodować, że e-doręczenia nie będą powszechnie stosowane w praktyce lub ich stosowanie będzie znacznie ograniczone. Teza ta ma swoje uzasadnienie także w wynikach badań dotyczących funkcjonowania rozporządzenia 1393/2007³⁹.

³⁴ J. Zatorska, Komentarz do art. 4 rozporządzenia 1393/2007 dotyczące doręczenia w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych, Lex/el. 2012. Słuszne refleksje autorki w ww. kwestii można uzupełnić jedynie uwagą o bardzo niskim prawdopodobieństwie skorzystania przez uczestników obrotu z możliwości wyciągania konsekwencji związanych z ewentualnymi opóźnieniami w doręczeniach.

³⁵ Commission Staff Working Document Impact Assessment..., s. 24.

³⁶ Zob. pkt 3 motywów rozporządzenia 2020/1784.

³⁷ E-CODEX jest w tym zakresie jedynie rozwiązaniem przykładowym, podanym z zastrzeżeniem dalszego rozwoju technologicznego – pkt 10 motywów rozporządzenia 2020/1784.

³⁸ Dz.Urz. UE L Nr 257, s. 73; dalej jako: eIDAS.

³⁹ Commission Staff Working Document Impact Assessment..., s. 14.

Warto poddać ocenie podstawową metodę doręczeń pomiędzy jednostkami przekazującymi a przyjmującymi, która ma odbywać się za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego zdecentralizowanego systemu informatycznego⁴⁰.

Brzmienie art. 5 ust. 1 rozporządzenia sugeruje, że ww. sposób komunikacji ma formę obligatoryjną, użyto bowiem imperatywnego sformułowania, zgodnie z którym doręczenie „odbywa się za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego zdecentralizowanego systemu informatycznego”. Ustęp 4 powołanego przepisu wprowadza jednak możliwość odstępstwa od wskazanej metody doręczenia, w dwóch przypadkach, a mianowicie (1) wystąpienia „zakłóceń działania zdecentralizowanego systemu informatycznego” bądź (2) zaistnienia „wyjątkowych okoliczności”. Oba te pojęcia należą do kategorii nieostrych, co może powodować trudności interpretacyjne przy praktycznym stosowaniu rozporządzenia⁴¹. Warto wskazać, że jedynym, formalnym obowiązkiem związanym z odstępstwem od przekazania dokumentów za pośrednictwem zdecentralizowanego systemu informatycznego jest zaznaczenie jednej z dwóch wyżej wymienionych przesłanek w pkt 9 załącznika Nr I do rozporządzenia 2020/1784. Nie jest konieczne podanie jakiegokolwiek uzasadnienia dla zastosowania odstępstwa od zasady elektronicznej formy przekazania dokumentu. Formularz A – wniosek o doręczenie dokumentów nie zawiera nawet miejsca, w którym tego rodzaju umotywowanie mogłoby się znaleźć. Treść formularza nie pozwala zatem na ustalenie i ocenę prawną: (1) tego, jak długo trwały „zakłócenia zdecentralizowanego systemu informatycznego” oraz jakiego rodzaju były to zakłócenia, a także (2) jakie wyjątkowe okoliczności uniemożliwiły elektroniczne doręczenie dokumentów. W praktyce powyższe może doprowadzić do sytuacji, w której doręczenie elektroniczne będzie omijane na podstawie trudno weryfikowalnych przesłanek, a odstępstwo od podstawowej i obligatoryjnej z punktu widzenia wykładni językowej, metody doręczeń nie będzie musiało być w żaden sposób wykazane i nie będzie rodziło żadnych konsekwencji.

Można zadać sobie pytanie, czy przyjęty sposób regulacji obligatoryjnej metody e-doręczeń nie mógł pójść o krok dalej. Jako analogię można powołać rozwiązanie funkcjonujące na gruncie ustawy z 11.9.2019 r. Prawo zamówień publicznych⁴² związane z funkcjonującą na gruncie wskazanej ustawy zasadą komunikacji przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Artykuł 61 ust. 1 PrZamPub ustanawia wymóg użycia środków komunikacji elektronicznej w ramach postępowania o udzielenie zamówienia i w konkursie. Odstąpienie od wskazanej metody możliwe jest w przypadkach określonych w art. 61 ust. 2 i art. 65 ust. 1 PrZamPub. Katalog wskazanych przesłanek ma charakter zamknięty, co powoduje, że poza sytuacjami wskazanymi wprost w przepisach przedmiotowej ustawy, zamawiający nie ma swobody decyzji w zakresie doboru

innej formy przekazania korespondencji, np. w formie papierowej⁴³. Same przesłanki cechuje ponadto wysoki stopień precyzji. Zamawiający jest także obowiązany do opisanie powodów odstąpienia od wymogu użycia środków komunikacji elektronicznej w protokole postępowania (art. 65 ust. 4 PrZamPub). Analogicznej precyzji i obowiązków brak na gruncie rozporządzenia 2020/1784.

Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie regulacji doręczenia elektronicznego bezpośrednio osobie, która ma znany adres do doręczeń w innym państwie członkowskim, przy użyciu jakichkolwiek elektronicznych środków doręczania dostępnych zgodnie z prawem państwa członkowskiego forum w odniesieniu do krajowego doręczania dokumentów. Przyjęty sposób regulacji powoduje jednak wątpliwości co do powszechnego zastosowania tej metody doręczeń w praktyce. Jest to wynik wprowadzenia wymogu uzyskania uprzedniej, wyraźnej zgody adresata na wykorzystywanie nowoczesnych metod komunikacji w toku postępowania. O ile strona inicjująca postępowanie będzie w sposób naturalny zainteresowana jego sprawnym przeprowadzeniem, o tyle strona, względem której dochodzone są roszczenia w postępowaniu sądowym, może przejawiać zainteresowania zgoła odmienne. Na konieczność uwzględnienia tego rodzaju splotu interesów stron postępowania w obrocie doręczeniowym zwrócono uwagę w literaturze⁴⁴. W zależności od tego, czy doręczenie ma nastąpić z wykorzystaniem kwalifikowanych usług rejestrowanego doręczenia elektronicznego w rozumieniu eIDAS, zgoda adresata korespondencji ma dotyczyć: (1) wykorzystywania środków elektronicznych do celów doręczania dokumentów w toku postępowania lub (2) przesyłania wiadomości e-mail na konkretny adres poczty elektronicznej do celów doręczania dokumentów w toku postępowania. Rozporządzenie nie przesądza jednak, w jaki sposób i w jakiej formie adresat ma udzielić wskazanej zgody (art. 19 ust. 1 lit. a i b). Na gruncie dość ogólnej regulacji art. 14 ust. 1 lit. f) rozporządzenia WE Nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 21.4.2004 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (ETE)⁴⁵ w literaturze wskazywano,

⁴⁰ Na dzień przyjęcia rozporządzenia system ten nie istnieje, stąd zgodnie z motywami rozporządzenia należy go utworzyć. Jego charakter ma umożliwiać wymianę danych wyłącznie między jednym państwem członkowskim a innym państwem członkowskim, bez udziału w takiej wymianie jakichkolwiek instytucji Unii – pkt 10 motywów rozporządzenia.

⁴¹ Wątpliwości tych nie rozstrzyga przy tym w pełni pkt 15 motywów rozporządzenia, wskazujący, że wyjątkowe okoliczności to na przykład sytuacja, w której nadanie postaci elektronicznej obszernej dokumentacji stanowiłoby nieproporcjonalne obciążenie administracyjne dla jednostki przekazującej lub gdy oryginał dokumentu w wersji papierowej jest konieczny do oceny jego autentyczności.

⁴² T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1129 ze zm.; dalej jako: PrZamPub.

⁴³ D. Grześkowiak-Stojek, komentarz do art. 61, [w:] M. Jaworska (red.), Prawo zamówień publicznych. Komentarz, wyd. 1, Legalis/el. 2021.

⁴⁴ K. Weitz, [w:] A. Wróbel (red.), Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy, wyd. 1, Kraków 2005, s. 699.

⁴⁵ Dz.Urz. UE L Nr 143, s. 15.

że zgoda na zastosowanie doręczenia drogą elektroniczną może mieć charakter generalny, bez odniesienia do konkretnego postępowania, a nadto może być udzielona w dowolnej formie⁴⁶. Na gruncie rozporządzenia 2020/1784 można mieć wątpliwości, czy zgoda, o której mowa w art. 19 ust. 1 lit. a) i b), miałyby dotyczyć konkretnego postępowania. Wydaje się, że w sytuacji gdy zastosowanie mają znaleźć kwalifikowane usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego w rozumieniu eIDAS, a zatem w przypadku wskazanym w art. 19 ust. 1 lit. a), zgoda ta nie musi odnosić się do konkretnego postępowania. Z kolei w sytuacji gdy adresat ma po prostu potwierdzić odbiór dokumentu za pomocą potwierdzenia odbioru zawierającego datę odbioru (a zatem w przypadku wskazanym w art. 19 ust. 1 lit. b), wydaje się, że zgoda musiałaby odnosić się już do konkretnego postępowania. W pierwszym przypadku przepis wskazuje bowiem na doręczenia dokumentów „w toku postępowania”, a w drugim – odnosi się już do zgody udzielanej sądowi lub organowi, przed którym toczy się postępowanie, lub stronie, która jest odpowiedzialna za doręczanie dokumentów w ramach takiego postępowania. Mając na uwadze brak regulacji wskazującej, w jaki sposób zgoda winna być wyrażona, wydaje się, iż może ona przybrać formę dowolną.

Wprowadzenie obwarowań pozwalających na skorzystanie z metody doręczenia elektronicznego niewątpliwie miało swoje motywy polegające na ochronie sytuacji prawnej adresata korespondencji. Na celowość pogodzenia względów skuteczności i szybkości przepływu dokumentów procesowych oraz prawa do obrony zwrócono uwagę w orzecznictwie TS⁴⁷. Pytanie praktyczne będzie sprowadzało się do ustalenia, w jaki sposób będzie funkcjonował mechanizm uzyskiwania zgody adresata na zastosowanie względem niego metody doręczenia elektronicznego.

Na ograniczenie zastosowania doręczenia elektronicznego może wpłynąć także wprowadzenie możliwości określenia przez państwa członkowskie dodatkowych warunków, po spełnieniu których państwa te będą akceptować doręczanie elektroniczne (art. 19 ust. 2 rozporządzenia 2020/1784). Miałyby one dotyczyć kwestii takich jak identyfikacja nadawcy i odbiorcy, integralność przesyłanych dokumentów i ochrona przekazywania przed ingerencją zewnętrzną⁴⁸.

Postulaty *de lege lata*

Powodzenie nowych regulacji e-doręczeń zależy w dużej mierze od sposobu ich stosowania w praktyce, zarówno przez sądy, jak i pozostałych uczestników transgranicznego wymiaru sprawiedliwości.

W pierwszej kolejności należałoby postulować rygorystyczne podejście do wyjątków od korzystania z doręczenia elektronicznego w oparciu o przesłankę „zakłócenia działania zdecentralizowanego systemu informatycznego” lub wystą-

pienia „wyjątkowych okoliczności”. Odejście od wskazanego sposobu powinno zostać ograniczone do sytuacji absolutnie wyjątkowych. Wydaje się, że praktyczne stosowanie przesłanki „zakłócenia działania zdecentralizowanego systemu informatycznego” powinno dotyczyć sytuacji, w których zakłócenia te trwają przez dłuższy okres. W przypadku przejściowych zakłóceń, a zatem trwających godzinę, kilka godzin, dzień lub nawet tydzień, celowym będzie oczekiwanie na usunięcie zakłóceń i podejmowanie prób zastosowania doręczenia elektronicznego⁴⁹. Przesłanka „wyjątkowych okoliczności” powinna odnosić się do sytuacji, w których posłużenie się metodą doręczenia elektronicznego pozostawałoby w sprzeczności ze względami ekonomiki procesowej, wynikającej np. z obszerności dokumentacji, jaka miałaby zostać przesłana, i nadmiernej ilości czasu potrzebnego na jej digitalizację⁵⁰.

Z kolei w zakresie stosowania metody doręczenia elektronicznego bezpośrednio do adresata należałoby postulować, aby podmioty, które mają być odbiorcami oświadczenia adresata o zgodzie na zastosowanie względem niego doręczenia elektronicznego⁵¹, podejmowały aktywne starania w kierunku jej uzyskania, z wykorzystaniem wszelkich, dostępnych w tym zakresie środków, w tym w szczególności z wykorzystaniem wiadomości prywatnych wysyłanych za pośrednictwem platform społecznościowych, jak choćby Facebook. Zastosowanie mediów społecznościowych w procesie doręczania dokumentów sądowych można dostrzec w szczególności w praktyce sądów brytyjskich⁵². W przypadku gdy zgoda ta nie musi odnosić się do konkretnego postępowania (art. 19 ust. 1 lit. a), ustalenie, czy została udzielona, winno mieć za swoją podstawę treść oświadczeń złożonych przez uczestników postępowania na etapie przedsądowym, w szczególności: umowę, ogólne warunki umowne, korespondencję e-mail.

⁴⁶ K. Weitz, Europejski tytuł egzekucyjny..., s. 206.

⁴⁷ Zob. wyrok TS z 8.5.2008 r. w sprawie C-14/07, *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR przeciwko Industrie- und Handelskammer Berlin*.

⁴⁸ Zob. pkt 33 motywów rozporządzenia 2020/1784.

⁴⁹ Oczywiście praktyczny problem będzie dotyczył ustalenia, jak długo jednostka powinna podejmować próby zastosowania doręczenia elektronicznego.

⁵⁰ Na co zwraca uwagę pkt 15 motywów rozporządzenia 2020/1784.

⁵¹ Rozporządzenie wskazuje, iż zgoda ta może być udzielona sądowi lub organowi, przed którym toczy się postępowanie, bądź stronie, która jest odpowiedzialna za doręczanie dokumentów w ramach takiego postępowania – art. 19 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2020/1784.

⁵² Informacja o postępowaniu zainicjowanym przez brytyjskiego prawnika H. Thorpe'a została opublikowana w wielu źródłach internetowych, w szczególności na stronie internetowej: <https://www.thehindubusinessline.com/info-tech/british-lawyer-uses-facebook-to-serve-court-summons/article23052723.ece> (dostęp z 28.6.2021 r.).

Wejście w życie i stosowanie nowych rozwiązań

Dotychczasowy sposób komunikacji pomiędzy jednostkami przekazującymi a przyjmującymi zostanie utrzymany do czasu rozpoczęcia stosowania metody doręczenia za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego, zdecentralizowanego systemu informatycznego opartego na rozwiązaniu takim jak e-CODEX. Nastąpi to najwcześniej 1.4.2025 r. (art. 36 ust. 1 oraz art. 37 ust. 1 i 2 rozporządzenia 1784/2020).

Podsumowanie

Wprowadzenie systemu e-doręczeń w przestrzeni unijnego wymiaru sprawiedliwości wymaga z jednej strony

wdrożenia rozwiązań organizacyjnych związanych z budową odpowiedniej infrastruktury, a z drugiej – pewnego rodzaju przełamania ze strony uczestników unijnego wymiaru sprawiedliwości i odejścia od dotychczasowych przyzwyczajeń.

Niewątpliwie zmiana podstawowej metody doręczeń pomiędzy jednostkami przekazującymi a przyjmującymi, wraz z wprowadzeniem doręczenia elektronicznego jako jednej z metod doręczeń na linii sąd – uczestnicy postępowania, potwierdzą aktywne działania ukierunkowane na poprawienie dotychczasowego stanu prawnego. Zmiany te mają szansę doprowadzić do poprawy funkcjonowania systemu doręczeń w postępowaniach transgranicznych. Pełniejsza ocena wprowadzonych rozwiązań będzie jednak możliwa po upływie pewnego czasu od rozpoczęcia stosowania nowego rozporządzenia i wejścia w życie przewidzianych nim rozwiązań.

Słowa kluczowe: doręczenia, elektronizacja, e-doręczenia, doręczenia transgraniczne, sprawy transgraniczne, prawo UE, rozporządzenie unijne, postępowania sądowe.

E-delivery in cross-border cases in Regulations 1393/2007 and 2020/1784

The purpose of the present article is to discuss evolutionary solutions regarding e-deliveries in cross-border cases based on Regulation of the Parliament and of the Council No. 1393/2007 regarding service of procedural documents of court and extralegal documents within civil and commercial cases (service of procedural documents) in Member States and repealing Regulations of the Council (EC) No. 1348/2000¹ and No. 2020/1784 of the Parliament and of the Council of 25 November 2020 regarding service of procedural documents of court and extralegal documents within civil and commercial cases in Member States ("service of procedural documents")².

The reason to move forward with the notion was the adoption of Regulation 2020/1784 on 25 November 2020 and introduction of a direct regulation regarding e-deliveries within relations among EU Member States. The present article claims that current experiences of Member States could cause that the new solutions regarding e-deliveries will not be generally used in practice or their use will be significantly limited.

The first part of the article discusses the matter of importance of e-deliveries in an economic, social and environmental context. The second part presents the evolution of e-deliveries in regard to European civil procedural law by comparing solutions based on the current Regulation 1393/2007 with the new Regulation 2020/1784. The second part contains a critical evaluation of solutions planned in the new regulation, and postulates de lege lata.

Key words: deliveries, digitalization, e-deliveries, cross-border deliveries, cross-border cases, EU law, EU regulation, judicial proceedings.

¹ EU Official Journal L 324, p. 79; hereinafter: Regulation No. 1393/2007.

² EU Official Journal L 405, p. 40; hereinafter: Regulation No. 2020/1784.